

Deva Özder

BOSNALI ÂSİM DİVANI'NDA ÂDET VE GELENEKLER

Özet

Divan edebiyatı geleneği, zaman zaman toplum hayatını yansıtmadığına, halktan ve yaşamdan kopuk, tamamen soyut bir edebiyat olduğuna yönelik eleştirilere maruz kalmıştır. Ancak son zamanlarda halk kültürünün divan şiirine yansımalarını ve divan şiirinin Türk kültürü açısından çok zengin bir kaynak oluşturduğunu gösteren kıymete haiz pek çok çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmalarla divan şairlerinin çevresinde gördüğü, istifade ettiği ve kullandığı her şeye şiirlerinde yer verdiği, mensubu olduğu toplumun kültürüne, âdet, gelenek, görenek ve alışkanlıklarına kayıtsız kalmadığı, bunlara herhangi bir vesile ile eserlerinde temas ettiği gözler önüne serilmiştir. Bu çalışmada da XVII. yüzyıl şairlerinden Bosnalı Âsım'ın, Divanı'nda yer alan âdet ve gelenekler tespit edilip bunların kullanılış biçimleri üzerinde durularak divan şiir geleneğinin, iddiaların aksine halktan kopuk olmadığı ve sosyal yaşamla iç içe olduğu örnek beyitler vasıtasıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Divan Şiiri, Klasik Türk Şiiri, Bosnalı Âsım, gelenek, âdet

Giriş

Klasik Türk edebiyatı ya da Divan edebiyatı olarak adlandırılan eski edebî metinlerimiz, Türk kültür tarihi açısından çok zengin bir kaynak mahiyetindedir. Divan şairleri soyut ya da somut fark etmeksizin kainatta bulunan her şeyi şiirlerinin malzemesi yapmışlardır. Malzemenin seçiminde sonsuz bir özgürlüğe sahip olan divan şairi, bunların işlenmesi hususunda birtakım estetik kurallarla sınırlanmıştır. Belli kaideler çerçevesinde sanatını icra etmekle mükellef olan divan şairleri, yaşadığı toplumun bir ferdi olarak -elbette bir halk şairi kadar olmamakla birlikte- o toplumun sosyal ve kültürel hayatını şiirlerine yansıtmışlar; hayallerini, düşüncelerini, hislerini dile getirirken toplumun örf, âdet ve geleneklerinden istifade etmişlerdir (Dilçin 1999: 295; Köksal 2005: 353). Atilla Şentürk de eski metinlerimizin sahip olduğu sosyokültürel birikimin nitelik ve niceliği hususunda “Eski edebî metinlerimiz pek az millete nasip olacak derecede zengin ve henüz işlenmemiş binlerce konuyu içinde barındırmaktadır. Bu metinlerin titizlikle tahlili ve birbirleriyle karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan eski kültür, hayat tarzı ve malzemelerle ilgili ipuçları bazı hâllerde başka kaynaklarda ihtiyaç bırakmayacak derecede zengin bilgi sergileyebilir” sözlerini sarf etmiştir (Şentürk 1993: 178).

Hazırlanan bu çalışmada edebiyat tarihi ve Osmanlı araştırmalarına katkı sağlayabilmek amacıyla XVII. yüzyılın ikinci yarısında ve XVIII. yüzyılın ilk yıllarında yaşayan Bosnalı Âsım'ın Divanı'nda yer alan âdet ve gelenekler ele alınmıştır. Hayatının büyük bir kısmını Bosna gibi Osmanlı taşrası bir bölgede ve halkla iç içe geçiren Âsım'ın şiirlerinde mahallî unsurların yer aldığı ve şairin yüzyıla hâkim son tarz olan mahallî tarza uygun bir söyleyişe sahip olduğu görülmektedir. Bosnalı Âsım Divanı'nı yayına hazırlayan Orhan Kurtoglu da “Âsım'ın şiirlerinde devrin en önemli keyif verici maddelerinden olan tütünden, tüm zamanların en popüler batıl bilimlerinden olan falcılıktan, gece bekçilerinin rindleri canlarından bezdiren baskınlarından, bayram günlerinde mesire yerlerinde kurulan dönme dolaplardan gerçekçi bir üslupla bahis söz konusudur” demek suretiyle divanda Osmanlı toplum hayatının bir parçası olan âdet ve geleneklere oldukça canlı bir anlatım tarzıyla yer verildiğini vurgulamıştır (Kurtoglu 2018: 32).

Çalışmada Orhan Kurtoğlu'nun neşrettiği *Bosnalı Âsım Dîvânı* metni esas alınmıştır. Şiirlerin nazım şekilleri için kısaltmalar belirlenmiş¹ ve künye bilgileri örnek olarak alınan beytin sonunda parantez içerisinde verilmiştir. (G. 188/3, s. 257) şeklinde belirlenen bir künyede kısaltmadan sonra şiir, eğik çizgiden sonra beyit, virgülden sonra ise sayfa numarası verilmiştir. Divanda tespit edilen âdet ve geleneklerden aynı ya da benzer olanların tamamı misal olarak verilmemiş, beytin içeriği hakkında gerekli izahlar yapıldıktan sonra bunların geçtiği şiir ve beyit numarası yapılan açıklamanın yanına eklenmiştir. Makalenin hazırlanması esnasında tespit edilen âdet ve gelenekler belli başlıklar altında sınıflandırılmaya çalışılmıştır.²

Arapça kökenli bir kelime olan ve sözlükte “Topluluk içinde eskiden beri uyulan kural, töre” (TDK Türkçe Sözlük, 2011) şeklinde ifade edilen âdet kavramını, toplum tarafından genel kabul görmüş ve geçmişten beri yinelenerek yerleşmiş bulunan uygulama olarak tanımlamak mümkündür. Toplumsal yaşamın belli bir nizam içerisinde ilerlemesinde, kuralların uygulanmasında âdetler etkili olmaktadır. Karşılama ve uğurlamalar, yemek ve sofrada adabı, kız isteme, nişan ve evlenme usulleri, önemli günlerle ilgili davranış biçimleri, yas, baş sağlığı gibi durumlarda takınılacak tavırlar ve sarf edilecek sözler âdetlerin alanına girmektedir (Örnek 1977: 124-125).

Yaptırım gücünün âdetten daha güçlü olduğu gelenek kavramı ise “Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane, tradisyon” (TDK Türkçe Sözlük, 2011) şeklinde tanımlanmaktadır. Gelenekler de âdetler gibi olmakla birlikte toplumsal yaşamın düzenlenmesi ve denetlenmesinde âdetlerden daha etkin bir şekilde rol oynamaktadır. Bir nesilden öteki nesle aktarılabilen bilgiler, beceriler, davranışlar gelenekler içinde yer almaktadır. Genellikle tutucu olan gelenekler, din, aile, hukuk, politika vb. kurumlar üzerinde daha etkilidir (Örnek 1977: 126).

Bosnalı âsım divanı’nda tespit edilen âdet ve gelenekler

Bosnalı Âsım Divanı’nda tespit edilebildiği kadarıyla gelenek ve anane kelimeleri geçmemekle birlikte âdet kelimesi dört defa zikredilmiştir. Şair, âdet sözcüğünü *Figân kim âdetündür rind-i ‘âlem-sûzı zâr itmek, Hep böyle imiş ‘âdeti hûbân-ı cihânun tâ rûz-ı ezelden, Cihânda şimdi ey dil ‘âdet-i ehl-i keremdür bu mısralarında* “alışkanlık” anlamında kullanırken *Bozılmış ‘âdet-i dîrîne-i mihr ü vefâ ancak* mısrasında “görenek” anlamında kullanmıştır. Bosnalı Âsım Divanı’nda tespit edebildiğimiz âdet ve gelenekler şunlardır:

Saray, Devlet Yönetimi ve Askerlikle İlgili Olanlar

Hutbe okutmak

İslam devletlerinde, başa geçecek kişinin hükümdarlığının meşruiyet kazanmasının ilk şartı hükümdarın ülke sınırları dâhilinde kendi adına hutbe okutması olmuştur. Osmanlıda da bu gelenek devam ederek tahta yeni bir padişahın çıktığı, bütün Osmanlı ülkelerinde fermanlarla ilan edilmiş ve cülus münasebetiyle mescit ve camilerde tahta yeni çıkan padişah adına hutbe okutulması emrolunmuştur (Baktır 1998: 426; Alıkcı 2002: 36). Âsım’ın da aşağıdaki beyitte “İlkbaharın yüce himmetli padişahı, hutbesini ona okuttu.” diyerek bu gelenekten söz ettiğini görmekteyiz:

¹ Çalışmada nazım şekilleri için kullanılan kısaltmalar şu şekildedir: Gazel: G, Kaside: K, Musammat: Msm., Kıta: Kt.

² “Bosnalı Âsım Divanı’daki âdet ve geleneklerin tespitine yönelik bu çalışmada H. İbrahim Demirkazık’ın hazırladığı *Emrî Divanı’nda Âdetler ve Gelenekler* ve Hasan Kaya tarafından hazırlanan *Azmizâde Hâletî Divanı’nda Âdet ve Gelenekler* başlıklı makaleler şablon olarak alınmıştır.

Hutbesini ana okutdı yine

Ol şeh-i vâlâ-himem-i nev-bahâr (K. 5/32, s. 78)

Sikke/para bastırmak

Osmanlı geleneğinde hükümdarın hâkimiyetinin tanınmasının vazgeçilmez gereklerinden biri de padişahın kendi adına sikke bastırmasıdır. Hükümdarın egemenliğinin tanınması için Osmanlı içindeki il darphanelerine “Hükm-i şerif” ile paranın yeni hükümdar adına bastırılması bildirilmiştir (Alikılıç 2002: 36). Âsım da ilkbaharın gelişini bir padişahın tahta çıkışıyla ilişkilendirdiği bir beytinde padişahın yeni sikke bastırdığını belirterek bu âdete telmihte bulunmuştur:

Râyic idüp dirhem-i nev sikkesin

Pâdşeh-i pür-kıyem-i nev-bahâr (K. 5/33, s. 79)

Padişahların taç takması

Padişah ve hükümdarlara ait oldukça eski ve yaygın olan geleneklerden bir tanesi de hükümdarların taç takmalarıdır. Padişahların taktıkları bu taçlar altın ve diğer kıymetli madenlerden yapılmış ve yine kıymetli taşlarla süslenmiştir (Demirkazık 2012: 58). Şairin kendisini “delilik mülkünün taç giyen padişahı” olarak nitelendirdiği aşağıdaki beyitte de bu kadim geleneğe temas edildiği görülmektedir:

Ben tuhfe şeh-i tâc-ver-i mülk-i cünûnem

Mecnûn gibi var belki bin âşüfte nedîmüm (G. 275/3, s. 302)

Padişah mührü

Osmanlıda gerek devlet memuru olsun gerek halktan olsun genellikle herkesin şahsi bir mührü bulunmaktaydı. Resmî belgelerde yazının sonuna yahut arka sayfada ismin tam arkasına gelecek şekilde mühür basıldığı gibi mektuplarda da mühür kullanılmıştır. Mühürler içerisinde en önemlisi padişah mührüdür. Her padişah cülusunun hemen ardından kendi isimleriyle babalarının isimlerini de içeren biri zümrüt diğer üçü altından olmak üzere yüzük şeklinde dört tuğralı mühür kazdırmıştır. Bu dört mühürden biri murabba ve diğer üçü beyzi şekildedir. Murabba şeklinde olan mühür padişahın şahsına mahsustur ve kendisinde durmaktadır. Beyzi olan diğer üç mühürden bir tanesi hükümdarın mutlak vekili olduğuna işaret olmak üzere veziriazama verilmiştir (Kütükoğlu 2020: 529-530; Uzunçarşılı 1988: 58-235). Şairin, ilkbahar padişahının güle mührü verip onu sadrazamlık makamına geçirdiğini ifade ettiği aşağıdaki beyitte bu geleneğe değinilmiştir:

Mühri virüp sadra geçürdi güli

Pâdşeh-i muhteşem-i nev-bahar (K. 5/36, s. 79)

Halı sermek

Bir hükümdarın, bir devlet büyüğünün veya ileri gelen bir kimsenin geçeceği yola halı serilmesi Osmanlıda görülen geleneklerden bir tanesidir. Âsım’ın da bu geleneğe telmih yaptığı beyitlerden hareketle yere serilen halının çiçekli, süslü ve ipek kumaştan olduğunu söylemek mümkündür:

O şâh-ı dîne ‘arşun hâmilânı itdi pâ-y-endâz

Hezârân şerm ü hacletle çiçekli atlas u dîbâ (K. 4/82, s. 74)

Şair bir başka beyitte de “Ak dibayı naz ve cilve diyarı şahının ayağının altına halı olarak serse şaşılır mı?” demek suretiyle serilen halıların renginin ak renkte olabileceğini de bildirmiştir:

‘Aceb mi gâhi pâ-y-endâz iderse ak dîbâyı
O şâh-ı mülk-i nâz u ‘işveye tevkîr ider meh-tâb (G. 13/3, s. 166)

Nevbet çalma

Nevbet (nöbet) kelimesi, “askerî mızıkâ takımının hükümdarın saray ve otağı önünde davul vurarak icra ettiği musiki” anlamında kullanılan bir tabirdir. Osmanlıda nevbet genellikle sarayda sabah, ikindi ve yatsı vakitlerinde çalınmakla birlikte bayram törenleri, kale fetihleri, sefer ve savaş, sünnet düğünleri, sultanların hilat giydirmeleri, padişah cülusları, vezir düğünleri, zafer kutlamaları gibi muhtelif zamanlarda da nevbet çalındığı bilinmektedir (Pakalın 1971: II/685; Boztaş 2009: 84-95). Âsım da savaş sonrası nevbet çalınması geleneğine “Savaş dalaş tükendi. Bulut, huzurun ferah verici nevbet davulunu gök gürültüsüne bedel bir sesle çalsa buna şaşılır mı?” sözleriyle telmihte bulunmuştur:

Dükendi ceng ü cedel ebr ‘aceb mi ra ‘da bedel
Çalarasa nevbet-i tabl-ı ferah-dih-i ârâm (K. 12/6, s. 106)

Padişahın/sevgilinin geçtiği yolda ayağını/ayakkabısını öpmek

Osmanlı toplumunda bayram veya düğün gibi özel günlerde yaşça, mertebeye, ilimce yüksek birinin yahut saygı gösterilmesi gereken kimselerin ellerini ve ayaklarını öpmek bir tazim şekli olarak kabul edilmiş ve uygulanmıştır. Divan şairleri yaygın olan bu âdetle ilgili çeşitli tasavvurlara şiirlerinde yer vermişler; el, etek öpmek, ayak ve eşik öpmek türünden tabirleri de saygı ifadesi olarak beyitlerde kullanmışlardır. Divan şiir geleneğinde daima sevgilinin yakınında bulunmak isteyen âşık, onun elini, eteğini ya da ayak ve eşiğini öpmek istemiş böylelikle de yüksek bir mertebeye ulaşacağına inanmıştır (Özkan 2007: 320). Şair de aşağıda yer alan beyitte sevgilinin ayağını öpme şerefine nail olduğunu “Ağlayıp inleyen Âsım o şahın yolda ayakkabısını öptü, kiskandırmaya bak yine kayserin ruhunu gıpta ettiriyor.” sözleriyle anlatmış ve söz konusu geleneğe temas etmiştir:

O şâhun ‘Âsım-ı zâr öpdî yolda pâ-pûşın
Hased hased yine magbût-ı rûh-ı Kayser olur (G. 128/5, s. 226)

Mum/ donanma şenliği

Osmanlıda, seferlerin başarıya ulaşmasının ardından ordugahta ve fethin merkeze bildirilmesiyle de ülke genelinde kutlamalar yapılmıştır. Seferin sevk ve idaresinden sorumlu padişah ve vezirin gazasının devlet ricali tarafından tebrik edilmesinden sonra fetih eğlenceleri başlamıştır. Fetih eğlencelerinin en önde gelen uygulamaları ise donanma denilen mum, meşale veya kandillerle yapılan aydınlatmalar ile top ve tüfek atışlarıdır (Güntan 2015:129). Âsım’ın da bir beytinde fetih sonrası cihat ehlinin yaptığı mum şenliğine yer verdiği görülmektedir:

Nevk-i rahşânla duran³ nîzelerdür sanman
Gice mum şenligin orduda ider ehl-i cihâd (K. 13/10, s. 112)

Bayram, Düğün ve Gelinle İlgili Olanlar

Hilali görünce bayram yapma

Osmanlıda Ramazan Bayramının başlaması için Şevval ayına girildiğinin bir işareti olarak hilalin görülmesi beklenmiştir. Gözcüler tayin edilerek şehrin yüksek kısımlarına yerleştirilmiş,

³ Divan neşrinde devrân şeklinde geçmektedir ancak anlam gereği “duran” sözcüğünün daha uygun olacağı düşünüldükçe kelime duran şeklinde alınmıştır.

hilali gören gözcü iki şahit önünde bunu ispat etmiş ve hemen sonrasında da bayram olduğu ilan edilmiştir (Ozansoy 1968: 8). Âsım'ın da bir beytinde “Ey gökyüzünün becerikli sakisi bayram geldi, hilal biçimindeki kadehi sun, Cemşid zamanı geldi.” demek suretiyle söz konusu geleneği hatırlattığı görülmektedir:

Ey sâki-i ter-dest-i felek 'îd iriştî

Sun câm-ı hilâli dem-i Cemşîd irişdi (G. 381/1, s. 357)

Bayramda yasakların kalkması

Ramazan ayı boyunca tutulması farz olan orucun ve birtakım yasakların artık sona erdiğini ifade eden Ramazan Bayramı, Osmanlıda da büyük bir coşku içerisinde karşılanmıştır. Nefsi terbiye etmenin asıl amaç olduğu ve yeme, içme, eğlenme gibi pek çok konuda gündelik alışkanlıkların terk edilerek daha kontrollü bir hayat düzenine geçildiği Ramazan ayının bitmesi ile tekrar eski düzene dönmüş bu da büyük bir sevinç vesilesi olmuştur. Âsım da bütün bir bahar mevsimini oruçla geçirdiklerini ve artık gam artıran her şeyin yerine şarabı görmek istediklerini dile getirerek bayramın gelişi ile birlikte kalkan yasaklara aşağıdaki beyitte değinmektedir:

Bahârî rûzedârîde geçürdük bâri ey 'Âsım

Meyi görsek yerinde gam-zidâ eyyâm-ı 'îd irse (G. 344/4, s. 338)

Bayram selamlaşması

Sevinç, mutluluk neşe gibi pek çok müspet duygunun hâkim olduğu bayramlarda yerine getirilmesi gereken ilk âdetlerden biri de bayram ziyareti ve selamlaşmadır. Osmanlıda da bayramlaşma merasimi bayram namazının hemen ardından başlamış, insanların birbiriyle merhabalaşması, küçüklerin büyüklerin ellerini öpmesi, büyüklerin küçüklere hediye vermesi şeklinde devam etmiştir (Özkan 2007: 373). Âsım da bir beytinde “Talih izin verse seninle merhabalaşsak böylece can artıran mübarek bayram gelse.” diyerek bayram günü selamlaşma âdetini hatırlatmaktadır:

Senünle merhabâlaşsak bize ol devlet el virse

Bu gûne bir mübârek cân-fezâ eyyâm-ı 'îd irse (G. 344/3, s. 338)

Bayram dolaplarının kurulması

Kurban ve Ramazan Bayramlarında İstanbul'un çeşitli semtlerinde yer alan mahalle aralarında ve büyükçe meydanlarda çocukların eğlenmeleri için dolaplar ve atlıkarıncalar kurulmuştur (Abdülaziz Bey 1995: 268). Âsım'ın da aşağıda yer alan beyitte bayram zamanı mesire yerlerinde eğlence amaçlı kurulan bu dolaplara telmihte bulunduğu görülmektedir:

Yine dülâblar kursak kenâra çeksek ol mâhî

Felekde bir gün evvelce dilâ eyyâm-ı 'îd irse (G. 344/4, s. 338)

Başlık parası verme

Evlenecek erkeğin kız tarafına ödediği para veya mal olarak tanımlanan başlık parası, Osmanlı toplumunda zaman zaman yasaklansa da genellikle uygulanan eski bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Şair aşağıdaki beyitte, “Gökyüzü damadının yıldız kadar akçesi gitse şaşılır mı, eşi benzeri olmayan güneşin yeni gelininin çeyizi dokuz kattır.” sözleriyle başlık parası verme geleneğine temas etmiştir:

N'ola yıldız kadar dâmâd-ı çerhün akçesi gitse

Tokuz katdur cihâz-ı nev- 'arûs-ı mihr-i bî-hemtâ (K. 4/15, s. 68)

Gelin süsleme

Gelinler, hemen hemen her kültürde olduğu gibi, Osmanlı toplumunda da meşşata adı verilen bezekçi kadınlar tarafından çeşitli ziynet eşyaları ve makyaj malzemeleri ile süslenmişlerdir. Âsım da bir beytinde “(Bu) felekte bulunan sabit yıldızlar değil, yüce âlemin yeni gelini düğün gecesinde başına mücevherle süslü bir başlık takmıştır.” diyerek gelinlerin taktıkları süslü başlıklara değinirken bir başka beytinde ise güneşin batıp gece oluşunu “güneş gelininin kaşlarına çektiği siyah rastığın akması” şeklinde ifade etmiştir:

Degül çerh-i sevâbit ber-ser itmiş şâm-ı sûrîde

Mücevher târ-pûşın nev- ‘arûs-ı ‘âlem-i vâlâ (K. 4/16, s. 68)

Tabakça-i mehe konmuş ‘arûs-ı hurşîdün

Dökildi vesmesi rûy-ı zemîne sanma zulâm (K.12/8, s. 107)

Köle ve Delilerle İlgili Olanlar

Kölelerin kulağına halka takma

Eskiden kölelerin kulağına halka/küpe takılarak o kişinin köle ya da hizmetçi olduğuna işaret edilmiştir. Kulağa halka takmak pek çok beyitte kölelik ve hizmetçilikle ilişkilendirilmiş ve kulağı halkalı anlamında “halka-be-gûş” ifadesi kullanılmıştır (Özkan, 2007: 346). Şairin de aşağıdaki beyitte “Güstehemle Kubad senin şerefli devrinde gelseydi kapında kulağı halkalı köle olurlardı.” sözleriyle bu geleneğe telmihte bulunduğu görülmektedir:

Derinde bende-i halka be-gûş olurlardı

Geleydi devr-i şerîfînde Güstehemle Kubâd (K. 8/27, s. 92)

Delilerin kınanması, zincire bağlanması

Bosnalı Âsım Divanı’nda, deli ve delilikle ilgili olarak delilerin kınanmalarına ve zincire vurulmalarına temas edilmiştir. Şairin, aklı ve şuuru yerinde olmayan, meczup, düşkün manasına gelen “deli/delilik” kavramını klasik şiir geleneğinin dışına çıkmayıp âşığının ruhi hâllerinden biri olarak beyitlerinde işlediği görülmektedir. Âsım, bir beytinde aşk ile kendinden geçmiş divane gönüle kınama ve ayıplama taşlarının yağdığını belirterek delilerin toplum içerisinde sergiledikleri garip davranışlardan ötürü ayıplanmasına değinmiştir:

Gönül dîvâne seng-i ta ‘n u teşnî‘ ise yagmakda

Bu çıkmaz râh-ı ‘aşkun içre bu âlâmı kim görmüş (G. 187/4, s. 257)

Şair, aşağıda yer alan beyitte de delilerin ıslah edilmek maksadıyla zincire vurulmasına “Eğer senin gece renkli saçının âşıklarını yazarlarsa ayağımda pek çok zincir, başımda yuva yazsınlar.” sözleriyle temas etmiştir:

Eger dîvânegân-ı zülf-i şeb-gûnun yazarlarsa

Ayagumda niçe zencîr serde lâne yazsunlar (G. 94/2, s. 208)

Âsım’ın bir başka beytinde “Biz öyle divaneleriz ki bizi zincirler bile tutamaz.” (G. 165/1) diyerek ve bir diğer beytinde de sevgilinin saçı ile zincir arasında ilişki kurarak (G. 261/2) yine delilerin zincire vurulması geleneğine telmihte bulunduğu görülmektedir.

Ölüm, Matem ve Ceza ile İlgili Olanlar

Matem zamanı siyah elbise giymek

Siyah renk hemen hemen bütün kültürlerde korku, ölüm ve yas ile ilgili bir motif olmuş ve dünya üzerindeki birçok din ve toplumda olduğu gibi Osmanlı toplumunda da yas tutanlar için ana renk siyah olmuştur (Özkan 2007: 365). Âsım’ın da yas/matem tutmak ifadesini kullandığı

beyitlerde genellikle siyah renkten bahsettiği ya da siyah renge işaret ettiği görülmektedir. Şair, bir beytinde Kabe'nin siyah örtüyle örtülmesini Kabe'nin yas tutmasıyla ilişkilendirerek matem elbisesinin renginin siyah olduğunu açıkça ifade ederken; Semendre ve Niş kalesiyle Belgrad'ı düşman elinden alıp ehl-i küfre matem elbisesi giydirdiklerini söylediği bir başka beytinde yine matem elbisesinin renginin siyah olduğuna işaret etmiştir. Şairin yas tutmayı sadece ölümle ilişkilendirmediği elem verici bir hadise karşısında da yas tutulabileceğini ifade ettiği görülmektedir:

'Aceb mi şâhid-i Ka'be giyerse hep siyeh câme
Anun hacc-ı vedâ'ından⁴ beri mâtem çeker hâlâ (K. 4/53, s. 71)
Kal'a-yı Niş ü Semendreyile Beligrâd'ı alup
Ehl-i küfre yine giydürdi libâs-ı mâtem (Kt. 1/16, s. 369)

Matem zamanı saçları çözme

Saçların çözülüp yüze salınarak feryat ve figan etmek eskiden yas törenlerinde ve matem zamanlarında uygulanan bir âdettir. Âsım bir beytinde “Zamanın alçak düşmanları pek yüz bulmuştu. Kanları dökülsün, üzüntü ve yas saçları yüzlerine dökülsün.” demek suretiyle bu geleneğe telmih yapmıştır:

Kan döksün ye's ü mâtem saçların salsun yüze
Pek yüz almışdı e'âdî-i li'âm-ı rûzgâr (K. 6/35, s. 84)

Mezar taşı dikme

Mezar taşlarına ölenin kimliğini, cinsiyetini, doğum tarihi ve ölüm tarihi gibi bilgileri içeren yazılar yazmak ve işaretler yapmak çok yaygındır. İslam dininin sadece ölenin adının yazdığı bir taşla yetinilmesini öğütlemesine karşın bu konuda sınır tanınmamış bu bilgilerin yanı sıra nereli olduğu, ölüm nedeni, yaşadığı hayattaki mutsuzluğu, dua isteği, şiirleri ve çeşitli beyitler de mezar taşlarına yazılmıştır (Örnek 1971: 66). Şair aşağıda yer verilen beyitte de âşığının öldükten sonra kendisinden bir iz kalmasını ve afetlerle dolu hayatının bilinmesini istemediği için mezar taşı diktirmeyi bir bela olarak gördüğünü söyleyerek mezar taşı dikme geleneğine telmihte bulunmuştur:

Ne belâdur Kays-ı zârın başına seng-i mezâr
Şöhret-i pür-âfeti bir 'âşık-ı zâr istemez (G.176/3, s. 251)

Mezarların süslenmesi

Mezar süslemelerinde çiçek, ağaç ve belirli otlar kullanılmaktadır. Daha çok ilçe ve kentlerde mezarların başucuna ağaç dikmek, mezar üzerine çiçek ekmek ve bakımlı otlar yetiştirmek bir gelenek hâline gelmiştir. Mezar süslemesinde en çok akasya, selvi, çam, iğde, kavak ağaçlarıyla gül, karanfil, zambak, sümbül, menekşe gibi çiçekler ve pelin, arapsaçı gibi otlar kullanılmaktadır (Örnek 1971: 66). Aşağıya alınan beyitte şair, “Ey sevgili âşığının mezarı nerede olsa belli olur çünkü senin sümbül saçlarının ayrılığının hüznü ile âşığının mezarının otları baş aşığıdır.” demek suretiyle mezara çiçek ve ot dikme âdetine telmihte bulunmuştur. Beyitte sevgiliye hitap etmek için gül, sevgilin saçları için ise sümbül ifadelerinin kullanılmasının, gül ve sümbülün mezar üzerine dikilen çiçeklerden bazıları olması itibarıyla şairin bilinçli bir tercihi olduğunu söylemek mümkündür:

⁴ Divan neşrinde verâ' şeklinde geçmektedir ancak anlam gereği vedâ' sözcüğünün daha uygun olacağı düşünüldükten kelime vedâ' olarak alınmıştır.

Hüzn-i hicr-i sünbülünle ser-nigûndur sebzesi
Kanda olsa bellüdü ey gül mezârı 'âşıkun (G. 231/2, s. 279)

Başına ateş yakmak

Bir cezalandırma usulü olan başa ateş yakma, ceza alacak kişinin başına kızgın leğen koyma cezasıyla hemen hemen aynıdır ancak divan şairleri, şiirlerinde bu uygulamaya daha çok gönderme yapmışlardır (Özkan 2007: 307). Âsım'ın da "Bağışlamanın sonsuz denizinin coşkusu olmasa, bu yalanlar zahidin başına ateş yakardı." diyerek bu uygulamaya temas etmiştir:

Bu riyâlar başına âteş yakardı zâhidün

Cûşiş-i 'ummân-ı bî-pâyân-ı gufrân olmasa (G. 340/4, s. 336)

Hazine, Büyü ve Fal ile İlgili Olanlar

Hazinenin viranede bulunması, yılanlarla korunması ve hazinelere tılsım yapılması

Eskiden banka emniyet sandığı gibi teşekküller olmadığı için bazı zenginlerin kendi para ve mallarını ve hükümet görevlilerinin, padişahın sahip olduğu altın, mücevher türünden servetlerini gömerken hazinenin zarar görmemesi ve kimse tarafından bulunamaması için büyü yaptıkları ve bu hazineleri korumak için birer korkunç yılan vazifelendirdikleri bilinmektedir (Onay 2014: 132). Şair, aşağıdaki beyitte "Ey gam kıvrım kıvrım ahımızın dumanı büyük yılan olsa şaşılır mı, sen yıkık gönlümüzün içinde hazinemizsin." sözleriyle hazinelerin hem virane yerlere gömülmesine hem de hazinelerin yılanlar tarafından korunmasına vurgu yapmıştır:

'Aceb mi ejder olsa halka halka dûd-ı âh ey gam

Derûn-ı sîne-i vîrânede gencînemüzsün sen (G. 290/4, s. 310)

Şair, bir başka beyitte de âşıkların gönlünün sevgiliye ulaşma hazinesine meyletmekten sakınmaları gerektiğini çünkü sevgilinin yüzüne düşen perçemlerin bir ateş ejderhası gibi o hazineyi koruduğunu söyleyerek söz konusu geleneğe telmihte bulunmuştur:

Sakınsun meyl-i nîl-i genc-i vuslatdan dil-i 'uşşâk

Ruhında halka halka zülfi bir su 'bân-ı âteşdür (G. 82/2, s. 202)

Fal Açma

Fal; gayb âlemi, insan karakteri, gelecek gibi hususlar hakkında bilgi verme amacıyla yapılan bütün esrareniz faaliyetleri kapsamaktadır (Çelebi 1995: 138). Fal bakma sadece halk arasında yaygınlaşmakla kalmamıştır. Saraylarda da öncelikle tahta geçme olmak üzere savaş, düğün, sefere çıkma gibi durumlarda uygun gün ve saatin tayin edilmesi için müneccimbaşılar tarafından fallar bakılmış ve bu durum bir gelenek hâline gelmiştir (Sümbüllü 2010 : 43). Aşağıdaki beyitte de şairin "(Sevgili), yağmalama ve esir alma ve zarara niyet etse onun Tatar savaşçısına benzeyen gözleri kirpik okları ile fal açar." diyerek bu geleneğe temas ettiği görülmektedir:

Kasd itse nehb ü gâret ü seby ü hasâreti

Tatar-ı çeşmi nâvek-i müjgânla fâl açar (G. 97/3, s. 209)

Beyitte sevgilinin gözlerinin Tatar savaşçısına teşbih edilmesi, gözlerin kirpik okları ile fal açması ve yağmadan bahsedilmesi gözyaşlarının yağmalanacağı intibahı uyandırmaktadır. Bu vesile ile şairin, Tatar Türklerinin yağmur yağması için büyü yapmalarına bir göndermede bulunduğunu da söylemek mümkündür.

Din, Tasavvuf, İnanç ve İnanışlarla İlgili Olanlar

Hilali görüp oruç tutma

Ramazan orucuna başlayabilmek için öncelikle gökyüzünde Ramazan hilalinin görülmesi gerekmektedir. Osmanlıda da Ramazan hilalinin gökyüzünde tespit edilmesi ile Ramazan ayının geldiği ilan edilmiş ve oruç tutulmaya başlanmıştır. Âsım da “mah-ı nev” ve “şehr-i savm” ifadelerini kullandığı aşağıdaki beyitte hilalin görünmesi ile oruç ayının başladığına temas etmektedir:

Mâh-ı nevdür görinen sanma o bedrû 'd-dînün

Şehr-i savm içre rikâb-ı zeri olmakda 'ayân (K. 17/10, s. 130)

Abdalların dağ yakması

Kalenderi veya gezgin derviş olarak da adlandırılan bazı abdalların memelerine, pazularına şişler soktukları, at nalı mıhlayarak dolaştıkları, göğüs başlarına Hz. Ali ve Hz. Hüseyin sevgisi namına dağlar yaktığı veya bıçakla çizip kanattığı, oluşan yara izlerini de teşhir ettikleri bilinmektedir (Onay 2014: 24-25). Âsım'ın da aşağıdaki beyitte “Lale abdalı, ayrılık derdinin ateşi ile hüznünlü gönlüne Muharrem ayının yarasını yakmıştır.” demek suretiyle abdallar arasındaki bu geleneğe telmihte bulunulduğunu görmekteyiz:

Abdâl-ı lâle âteş-i derd-i fîrâk ile

Yakmış dil-i hazînine dâg-ı muharremi (Msm. 1/2, s. 135)

Nazar Değmemesi İçin Örtü Örtme

Göz değmesi olarak da isimlendirilen ve bir afet olarak değerlendirilen nazar değmesinin, insanın ya da hayvanın hastalanmasına, bir kazaya uğramasına sebep olacağına inanılmakta ve nazar değmemesi için bazı önlemler alınmaktadır (Onay 2014: 37). Alınan bu önlemler arasında nazar değeceği düşünülen kişinin yüzüne ya da üzerine örtü çekmek de bulunmaktadır. Şair de aşağıdaki beytinde nazar değmemesi için sevgilinin üzerine örtü çekildiğinden bahsederek söz konusu geleneğe yer vermiştir:

Dokınmasun diyü 'aynü 'l-kemâl-i mihr-i sipîhr

Hemîşe dûd-ı dilüm çekmede nikâb sana (G. 4/2, s. 160)

Meclis ile İlgili Olanlar

Şarabın tortusunu yere dökme

Çöküntü, şarabın dibinde kalan telve, şarap tortusu anlamına gelen dürd; divan şiirinde de şarabın dibinde kalan ve süzülmesine rağmen şaraptan ayrılmayan tortuyu ifade etmektedir. Dürd ağırlığından ötürü şarabın dibine çöker ama şarap küpten alınıyorken ya da içiliyorken tekrar şaraba karışır. Dürd içilmez ve son yudum dökülür (Bahadır 2013: 293). Âsım da aşağıda yer alan beyitte rinde “Kadehin dibindeki tortu gibi sen de meyhanecinin kapısının toprağı ol.” diyerek bu geleneği hatırlatmıştır:

Cür 'aveş hâk-i der-i pîr-i mugân ol ey rind

Her gün ol mâye-i nahvet yine mestâna düşer (G. 135/3, s. 229)

Kadeh Duası

Ahmet Talat Onay kadeh duası ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

“En‘âm kitaplarında dua mecmularında bir kadeh duası vardır. Hatta eskiden tas ve çanak içine dua yazarak bununla hastaya su içirmek suretiyle bir tedavi tarzı da vardı. Şiirlerimizde geçen

“kadeh duası” tabirinin delalet ettiği mazmun tamamıyla anlaşılamamıştır.... Bu tabiri havi beyitler dikkatle tahlil ve tetkik edilince şu manayı ifade ettiğini söylemek zaruridir: Muskirat boğazı dar şişeden sūrahiden kadehe dökülürken duyulan kulkul sesini ayyaşlar duaya benzetmişlerdir. Harabat alemlerinde kadehler doldurulurken rindanın aldıkları ihtimam ve haz adeta duayı dinlemek ve duaya iştirak etmek manzarası arz etmektedir” (Onay 2014: 234).

Aşağıdaki beyitte şair “Güya kadeh duası baştaki bütün dertleri defeder, aman Âsım meyhaneciyi bilir misin?” diyerek kadeh duasının her derde deva olduğunu beyan etmiştir:

Gûyâ kadeh du ‘âsı ider def’-i derd-i ser

‘Âsım amân pîr-i mugânı bilür misin (G. 308/5, s. 319)

Diğer Âdetler

Alıcı kuşlarla avlanma

Çok eski zamanlardan beri avcılık yapan insanlar, bir av taktiği olan ve bir gelenek hâline gelen uçan avları diğer kuşlarla avlatma usulünü kullanmışlardır. Avda kullanılan kuşlara daha önce tecrübe edilmiş belirli yöntemlerle av talimi yaptırılmış ve bu kuşlar av yerine götürülerek diğer bazı kuşların avlanmasında kullanılmıştır. Avlanma amacıyla terbiye edilen kuşlar doğan, sungur, şahin gibi kuşlar olmuştur (Abdülaziz Bey 1995: 377). Osmanlıda da çok yaygın olan bu avlanma usulünde sarayda, eğitilmiş alıcı kuşların kullanıldığı ve av kuşlarının avlandığı bu tür avlara katılan maaşlı birimler oluşturulduğu bilinmektedir (Ceylan 2007: 9). Klasik Türk şiirinde bu geleneğin genellikle sevgili-âşık ekseninde ele alındığı görülmektedir. Asım da aşağıdaki beyitlerde sevgilinin yan bakışı ve saçı ile doğan kuşu arasında ilişki kurmuştur. Aşağıda yer alan ilk beyitte sevgilinin gamze doğanının pençesinden aşığın mekânsız gönül Hüma’sının kanat açtığı anlatılırken diğer beyitte sevgilinin doğan kuşuna benzeyen zülfünün havada av aradığından bahsedilmiştir:

Gördünüz mi pençesinden şâh-bâz-ı gamzenün

Lâ-mekân gönlüm hümasın per-feşân olmuş gider (G. 70/4, s.196)

Ey murg-ı dil felekde muhâlif hümalara

Şeh-bâz-ı zülf-i yâr hevâda şikâr arar (G. 132/4, s. 228)

Papağana konuşma öğretme

Papağanlara konuşma öğretilirken ayna kullanılmıştır. Konuşmayı öğretecek kişi kuşu büyük bir aynanın önüne koyup kendisi aynanın arkasında gizlenir ve konuşmaya başlamış. Aynada aksini gören kuş bu sesi kendisine benzeyen başka bir kuşun sesi zannederek taklit etmeye başlar ve bu şekilde konuşmayı öğrenirmiş (Pala 2003: 474). Âsım da aşağıda yer alan beyitte bu geleneğe yer vermiş ve kendisini papağan ile kıyaslayarak onun gibi konuşkan olmamasını kalp aynasında çeşit çeşit keder bulunmasına bağlamıştır:

Güftâra niçe gelsün tûtî gibi hiç ‘Âsım

‘Âyîne-i kalbinde sad-güne keder yok mı (G. 386/7, s. 360)

Yazıya kum dökmek

Eskiden mürekkepleri çabuk kurutmak için yazı üzerine boyanmış ince kum dökmek bir âdet hâline gelmiş, fermanlarda ve beratlarda bu uygulama için altın zerreleri kullanılmıştır (Onay 2014: 345). Aşağıdaki beyitte de şairin “El delil sayfasına kalem uzatınca güneş de imza için altın kum dökmektedir.” diyerek yazı üzerine altın zerreleri dökme geleneğinden söz ettiği görülmektedir:

Rîg-i zer dökmede hurşîd berây-ı imzâ

Desti ilkâ idicek safha-i burhâna kalem (K. 11/24, s. 103)

Kılıca su vermek

Bıçak, kılıç gibi kesici aletlerin imalatından sonra sertlik ve keskinlik vermek amacıyla yapılan işleme “su vermek” denmektedir. Kılıca su verme usulünde çok çeşitli karışımlar ve su çeşitleri kullanılmış ve yapılan bu işlem meslek sırrı olarak görüldüğü için gizli tutulmuştur (Onay 2014: 374; Duman 2021: 190). Âsım da kılıçların yapımı esnasında sertlik ve keskinliğini artırmak ve Osmanlıda bir gelenek hâline gelen kılıca su vermek âdetine, “Sevgilinin can alıcı yan bakış suyu âlemde akarken, acaba İskender niçin ölümsüzlük suyunu özlermiş?” sözleriyle yer vermiştir:

Akarken âb-ı tîg-i cân-sitân-ı yâr ‘âlemde

Niçün İskender âyâ çeşme-i hayvânı özlermiş (G. 198/2, s. 262)

Şairin bir başka beytinde su verme işlemini hançer için kullandığı da görülmektedir. (K. 15/24)

Sonuç

Divan şairleri içinden çıktıkları toplumun sosyal yaşamına yabancı kalmamışlar bilakis o toplumun sözlü kültürünü oluşturan âdet, gelenek, görenek, inanış ve uygulamaları şiirlerine konu edinmişlerdir. Hayatının büyük bir kısmını Bosna’da halkla iç içe geçiren Âsım da dönemin âdet ve geleneklerini eserinde başarıyla kullanmıştır. Âdet ve gelenekleri şiirlerinde bazen doğrudan vermeyi tercih eden şair, çoğu zaman da bunları türlü hayal ve tasavvurlara konu etmiş, hayal dünyasındaki bir şeyi aktarırken âdet ve geleneklerden faydalanmıştır.

Şairin hutbe okutmak, sikke bastırmak, devlet büyüğünün ayağının altına halı sermek nev’inden saray adabına yönelik geleneklerin yanı sıra bayram zamanı dolap kurma, matem zamanı siyah giyme, mezarların süslenmesi, bayram hilalini gözleme, nazara karşı örtü örtme, fal açma gibi devrin sosyal yapısı hakkında bilgi veren pek çok âdet ve geleneğe de şiirlerinde oldukça canlı bir anlatım tarzıyla temas ettiği görülmektedir. Âsım Divanı’nda yer alan âdet ve geleneklerin bir kısmı günlük hayatımızda artık yer almazken bir kısmı değişerek yahut değişmeden günümüze kadar gelebilmiştir.

Divan şairleri, halk kültür ve yaşamından elde ettiği imgeleri, klasik şiir geleneğinin belirlediği sınırlar ve estetik kaideler çerçevesinde şiirlerine aktarmışlardır. Yaşadıkları toplumun kültürüyle şekillenen divan şairlerinin, eserlerinde o toplumun sözlü kültürünü oluşturan âdet ve geleneklerden de bilhassa istifade ettikleri görülmektedir. Divanda tespit edilen âdet ve geleneklerin, konularına göre çeşitli başlıklar altında toplanarak ele alındığı bu çalışma ile divan şairlerinin yaşadıkları dönemin sosyal ve kültürel hayatına duyarsız kalmadığı ve Türk kültür araştırmaları için divan edebiyatı eserlerinin de önemli kaynaklar olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Kaynakça

1. Abdülaziz Bey. (1995). *Osmanlı Âdet Merasim ve Tabirleri*. C. I. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
2. Alikılıç, D. (2002). *XVII. Yüzyıl Osmanlı Saray Teşrifâtı ve Törenleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
3. Bahadır, S. C. (2013). *Divan Edebiyatında Şarap ve Şarapla İlgili Unsurlar*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
4. Baktır, M. (1998). Hutbe. *İslam Ansiklopedisi*. C. 18. İstanbul: Türkiye Diyanet Yayınları, 425-428.

5. Boztaş, F. (2009). *On altıncı Yüzyılın Sonuna Kadar Osmanlı Devleti'nde Tabl ve Alem Mehterleri Teşkilatı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
6. Ceyhan S. (2010). Tâc (Tasavvuf). *İslam Ansiklopedisi*. C. 39. İstanbul: Türkiye Diyanet Yayınları, 363-365.
7. Ceylan, Ö. (2007). *Kuşlar Dîvânı Osmanlı Şiir Kuşları*. İstanbul: Kapı Yayınları.
8. Çelebi, İ. (1995). Fal (İslam'da). *İslam Ansiklopedisi*. C. 12. İstanbul: Türkiye Diyanet Yayınları, 138-139.
9. Demirkazık H. İ. (2012). Emrî Divanı'nda Âdetler ve Gelenekler. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 9, 49-110.
10. Dilçin, C. (1999). Türk Kültürü Kaynağı Olarak Divan Şiiri. *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler*, Ed.: Mehmet Kalpaklı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 295-299.
11. Duman, A. (2021). Klasik Türk Şiirinde Kılıç (15-16. Yüzyıl Divanlarına Göre). *International Journal of Filologia*, 4/6, 164-202.
12. Güntan, İ. (2015). *Osmanlı Neferi ve Savaş*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
13. Kaya, H. (2010). Azmizâde Hâletî Divanı'nda Âdet ve Gelenekler. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5, 133-183.
14. Köksal, M. F. (2005). Klasik Türk Şiirinde Güneş Tutulması ve Bununla İlgili İnanış ve Âdetler. *Klasik Türk Şiiri Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları, 353- 367.
15. Kurtoğlu, O. (2018). *Bosnalı Âsım Dîvânı* (e-kitap). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/58698,bosnali-asim-divanipdf.pdf?0>
16. Kütükoğlu, M. (2020). Osmanlı'da Mühür. *İslam Ansiklopedisi*. C. 31. İstanbul: Türkiye Diyanet Yayınları, 529-530.
17. Onay, A. T. (2014). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*. Haz.: Cemâl Kurnaz. İstanbul: MEB Yayınları.
18. Ozansoy, H. F. (1968). *Eski İstanbul Ramazanları*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.
19. Örnek, S. V. (1971), *Anadolu Folklorunda Ölüm*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
20. Örnek, S. V. (1977). *Türk Halkbilimi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
21. Özkan, Ö. (2007). *Divan Şiirinin Penceresinden Osmanlı Toplum Hayatı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
22. Pakalın, M. Z. (1971), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. C. I-III. İstanbul: MEB Yayınları.
23. Pala, İ. (2003). *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: L&M Yayıncılık.
24. Sümbüllü, Z. (2010). Fal ve Falcılık Kavramı Ekseninde Türk Kültür Tarihinde Fal ve Kehânet. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 43, 55-72.
25. Şentürk, A. (1993). Klâsik Osmanlı Edebiyatı Işığında Eski Âdetler ve Günlük Hayattan Sahneler. *Türk Dili*, 495, 175-188.
26. Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
27. Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

THE CUSTOMS AND TRADITIONS IN DIVAN OF BOSNALI ASIM

Abstract

The tradition of divan literature has been subject of the criticism about it does not reflect the community lifestyle, it is disconnected from public and real life, it is a complete abstract kind of literature. Nevertheless, recently lots of studies have been done about the reflections of folk culture on the divan poetry and the divan poetry has been a priceless resource in terms of Turkish culture. Owing to these studies, divan poets had included the things which they saw, took advantage of, and used, into their poems. Divan poets had not been indifferent to the culture, customs, traditions, habits of the community that they lived in. In this study, the traditions and customs from the divan of one of the 17th century poets, Bosnali Âsim, are identified and emphasize the usage of them trying to show that divan poetry was not apart from public. On the contrary what is believed, divan poetry was within the social life of the society and this study is trying to present that reality via the example couplets.

Key Words: *Diwan Poetry, Classical Turkish Poetry, Bosnali Asım, custom, tradition*